

<https://doi.org/10.34142/23129387.2022.66.04>

УДК 159.9.072.4

ORCID 0000-0001-7107-5083

**СХЕМА-РЕЖИМИ, АСОЦІЙОВАНІ З РАННІМИ  
ДЕЗАДАПТИВНИМИ СХЕМАМИ  
(ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КОНЦЕПТІВ СХЕМА-ТЕРАПІЇ ДЖ.  
ЯНГА)**

*Анастасія М. Большакова,*

*доктор психологічних наук, професор,*

*завідувач кафедри психології та педагогіки*

*Харківська державна академія культури, Україна*

*E-mail: bolshakova777@ukr.net*

Внесок авторів:

А - дизайн дослідження; В - збір даних; С - статистичний аналіз; D - підготовка рукопису; Е - збір коштів.

Актуальність дослідження: *Схема-терапія (схема-фокусована когнітивно-поведінкова терапія, когнітивно-поведінкова терапія третьої хвили) є відносно новим психотерапевтичним напрямом, який успішно розвиває базові положення когнітивно-поведінкової терапії. Моделі, методи та техніки надання психологічної допомоги у напрямі схема-терапії отримали значну кількість емпіричних підтверджень ефективності. Визнання схема-терапії психотерапевтичним підходом з доведеною результативністю зумовлює актуальність досліджень, спрямованих на розвиток її теоретичної бази, зокрема на вивчення особливостей взаємозв'язку двох основних описаних феноменів: ранніх дезадаптивних схем та схема-режимів.*

Мета дослідження: *вивчити особливості взаємозв'язку між рівнем сформованості ранніх дезадаптивних схем та типовими формами їх функціонування в емоційній, когнітивній та поведінковій сферах (схема-режимами).*

Методи дослідження: *Вибірку дослідження склали 108 осіб віком від 18 до 42 років, серед яких 42 чоловіка та 66 жінок. Методики дос-*

лідження: *Опитувальник* ранніх дезадаптивних схем Дж. Янга та *Опитувальник* схема-режимів Дж. Янга.

Результати дослідження: у статті представлені результати кореляційного аналізу ранніх дезадаптивних схем та схема-режимів., який показав наявність значну кількість статистично значущих взаємозв'язків між цими феноменами.

Висновки: Отримано дані щодо схема-режимів, асоційованих з актуалізацією вісімнадцяти ранніх дезадаптивних схем.

Встановлено, що найпоширенішим режимом актуалізації ранніх дезадаптивних схем в емоційній сфері людини («дитячим режимом») є режим «Вразливої дитини», який притаманний для виявлення більшості схем. Виявлено, що інші «дитячі» режими є менш поширеними.

Виявлено, що дисфункціональні батьківські режими «Вимогливого батька» та «Караючого батька» виявляються при актуалізації майже усіх ранніх дезадаптивних схем.

Показано, що найбільш поширеним проблемним копінгом при виявленні ранніх дезадаптивних схем є «Покірня капітуляція».

Встановлено, що сформованість деяких ранніх дезадаптивних схем може не інгібувати виявлення зорових функціональних режимів «Щасливої дитини» та «Здорового дорослого».

**Ключові слова:** когнітивно-поведінкова терапія 3 хвили, схема-терапія, ранні дезадаптивні схеми, схема-режими, базові потреби.

### **Scheme-mode, associated with early Maladaptive schemas (The interrelation of J. Young's scheme-therapy concepts)**

**Anastasia M. Bolshakova,**

*Doctor of Psychology, Professor, Head of the Department of Psychology and Pedagogy,*

*Kharkiv State Academy of Culture, Ukraine*

*Email: bolshakova777@ukr.net*

Relevance of the study: Schema Therapy (scheme-focused cognitive-behavioral therapy, cognitive-behavioral therapy of the third wave) is a relatively new psychotherapeutic direction, which successfully develops the basic principles of cognitive-behavioral therapy. Models, methods and techniques of psychological care in the direction of Schema Therapy have received a significant amount of empirical evidence of effectiveness. Recognition of Schema Therapy as a psychotherapeutic approach with proven effectiveness determines the relevance of research aimed at developing its

*theoretical basis, in particular to study the relationship between the two main phenomena described: early maladaptive schemas and schema modes.*

*Aim of the study: to study the relationship between the level of formation of early maladaptive schemas and typical forms of their functioning in the emotional, cognitive and behavioral spheres (schema modes).*

*Research methods: The sample consisted of 108 people aged 18 to 42 years, including 42 men and 66 women. Research Methods: Young's Early Adaptive Schemas Questionnaire and Young's Schemas Questionnaire.*

*Results: the article presents the results of correlation analysis of early maladaptive schemas and schema modes, which showed the presence of a significant number of statistically significant relationships between these phenomena.*

*Conclusions: Data on schema modes associated with the update of eighteen early maladaptive schemas are obtained. It is established that the most common mode of actualization of early maladaptive schemas in the emotional sphere of a person ("child modes") is the "Vulnerable child" mode, which is inherent in the detection of most schemas. It was found that other child modes are less common. It was found that the dysfunctional parent modes "Demanding Father" and "Punitive Father" are manifested in the actualization of almost all early maladaptive schemas. It is shown that the most common problem coping in the detection of early maladaptive schemas is "Compliant surrender". It has been established that the formation of some early maladaptive schemas may not inhibit the detection of visual functional modes of "Happy Child" and "Healthy Adult".*

***Keywords:** 3-wave cognitive-behavioral therapy, Schema Therapy, early maladaptive schemas, schema modes, basic needs.*

Authors' Contribution: A – Study design; B – Data collection; C – Statistical analysis; D – Manuscript Preparation; E – Funds Collection.

**Вступ.** Схема-терапія (схема-фокусована когнітивно-поведінкова терапія, когнітивно-поведінкова терапія третьої хвили) є сучасним терапевтичним напрямом, запропонованим західним психотерапевтом Дж. Янгом (Young, 2002) для роботи з особами, стосовно яких традиційні психотерапевтичні підходи виявилися недостатньо ефективними (Arntz, 2009; Young, 2002; Gitta & Arnoud, 2013). Основними концептами схема-терапії є:

«базові потреби», «ранні дезадаптивні схеми» та «схема-режими» (Arntz, 2009; Young, 2002; Gitta & Arnoud, 2013).

Схеми визначаються як дисфункціональні когнітивні, емоційні та поведінкові установки, що формуються з раннього дитинства. Вони виявляються як стійкі патерни, що детермінують думки, емоції, спогади та інтерпретації людини. Розвиваються ранні дезадаптивні схеми за умов незадоволення у дитинстві базових емоційних потреб: у безпечній приналежності, прийнятті та турботі; в автономії, компетентності та відчутті самоті; у збереженні кордонів та самоконтролі; у вільному вираженні потреб та емоцій; у спонтанності та грі. У результаті фрустрації цих потреб формуються вісімнадцять типів ранніх дезадаптивних схем (Arntz, 2009; Young, 2002; Gitta & Arnoud, 2013).

Схеми можуть виявлятися у різних станах – схема-режимах. Схема-режими диференційовано на 4 категорії: дитячі («Вразливої дитини», «Розгніваної дитини», «Розлюченої дитини», «Імпульсивної дитини», «Недисциплінованої дитини»); дисфункціональні батьківські («Вимогливого батька», «Караючого батька»); дисфункціональні копінгові («Покірної капітуляції», «Самозвеличування», «Захисника, який нападає», «Відстороненого самозаспокоювання», «Відстороненого захисника») та здорові функціональні («Щасливої дитини», «Здорового дорослого») (Arntz, 2009; Young, 2002; Gitta & Arnoud, 2013).

На сьогодні у схема-терапії прийнято уявлення, що кожна з ранніх дезадаптивних схем може виявлятися у будь-якому схема-режимі (Arntz, 2009; Young, 2002; Gitta & Arnoud, 2013). У свою чергу, виявлення кожного схема-режиму може спричинити актуалізація будь-якої схеми. Необхідність розвитку теоретико-методологічних основ практики схема-терапії зумовлює доцільність уточнення цього положення.

#### **Методи дослідження.**

Для збирання первинних даних у дослідженні було використано *YSQ-3 – Опитувальник ранніх дезадаптивних схем (Young Schema Questionnaire)* Дж. Янга, який містить вісімнадцять шкал у відповідності до переліку схем, описаних у схема-орієнтованому психотерапевтичному напрямі. Також для вивчення схема-режимів, як типових форм виявлення ранніх деза-

даптивних схем, було використано *SMI – Опитувальник схема-режимів (Schema Modes Inventory) Дж. Янга*, який містить чотирнадцять шкал, що дозволяють оцінити схильність досліджуваних до виявлення режимів функціонування ранніх дезадаптивних схем у відповідності до положень схема-терапії (Young, 2015).

**Результати.** У результаті кореляційного аналізу оцінок досліджуваних за опитувальниками YSQ-3 та SMI було встановлено значну кількість статистично значущих взаємозв'язків між рівнем сформованості ранніх дезадаптивних схем та схильністю до певних режимів виявлення цих схем в емоційному, когнітивному та поведінковому вимірах.

У табл. 1 наведено статистично значущі результати кореляційного аналізу оцінок ранніх дезадаптивних схем домену «Втрата зв'язку та відкинення» з Дитячими режимами «пораненої внутрішньої дитини», дисфункціональними батьківськими та копінговими режимами.

У відповідності до даних табл. 1, проблемними схема-режимами асоційованими з ранньою дезадаптивною схемою «Покинутість / нестабільність» є режим «Вразливої дитини», «Караючий» батьківський режим та дисфункціональні копінги «Капітуляція» і «Відсторонене самозаспокоєння». Дитячі режими «Розлюченості», «Імпульсивності» та «Недисциплінованості» виявилися зовсім нетиповими для цієї ранньої дезадаптивної схеми».

Для схеми «Недовіра / скривдженість» типовими режимами функціонування виявилися режими «Вразливої», «Розгніваної», «Розлюченої» дитини, обидва дисфункціональні батьківські режими – «Караючий», «Вимогливий» та проблемний копінг «Відстороненого захисника». Дитячий режим «Недисциплінованості» виявився зворотно асоційованим з цією схемою.

Режимами, асоційованими зі схемою «Емоційна депривація», виявилися усі «дитячі режими», окрім режиму «Недисциплінованої дитини» (для якого було виявлено зворотний зв'язок), режим «Вимогливого батька» та дисфункціональний копінг «Відстороненого захисника».

Таблиця 1

## Схема-режими, пов'язані з ранніми дезадаптивними схемами домену «Втрата зв'язку та відкинення»

Режими*	Ранні дезадаптивні схеми				
	Покинутість / нестабільність	Недовіра / скривженість	Емоційна депривація	Дефективність / сором	Соціальна ізоляція / відчуження
Дитячі схема-режими					
1. ВД	0,356****	0,702****	0,397****	0,74****	0,726****
2. РозД		0,545****	0,378****	0,504****	0,397****
3. РД	-0,303***	0,402****	0,387****	0,423****	0,368****
4. ІД	-0,367****		0,238**	0,215**	
5.НД	-0,341****	-0,345****	-0,41****		-0,355****
Батьківські схема-режими					
6. КБ	0,386***	0,464****	0,279**	0,637****	0,524****
7. ВБ		0,298**			0,34****
Дисфункціональні копінгові режими					
8. ПК	0,244**	0,315****		0,692****	0,317***
9. ВЗ		0,612****	0,498****	0,635****	0,698****
10. ВС	0,433****				0,269***
11. ЗН				-0,412****	0,234**
12. СЗ				-0,306**	
Здорові, функціональні режими					
13. ЩД		-0,431***	-0,372***	-0,449****	-0,34****
14. ЗдД					-0,234**

Примітки:

\* Режими: ВД – вразливої дитини, РозД – розгніваної дитини, РД – розлученої дитини, ІД – імпульсивної дитини, НД – недисциплінованої дитини, КБ – критикуючого батька, ВБ – вимогливого батька, ПК – покірної капітуляції, ВЗ – відстороненого захисника, ВС – відстороненого самозаспокоєння, ЗН – захисника, який нападає, СЗ – самозвеличування, ЩД – щасливої дитини, ЗдД – зорового дорослого;

\*\* статистична значущість при  $p < 0,05$ ; \*\*\* статистична значущість при  $p < 0,01$ ; \*\*\*\* статистична значущість при  $p < 0,001$ .

Дисфункціональними формами емоційного, когнітивного та поведінкового виявлення, асоційованими зі схемою «Дефективність / сором», виявилися схема-режими «Вразлива дитина», «Розгнівана дитина», «Розлучена дитина», «Імпульсивна дитина», «Караючий батько», «Покірна капітуляція» та «Відсторонений самозахист». У той же час, було виявлено зворотний зв'язок

з деструктивними копінгами «Захисника, який нападає» та «Самозвеличування».

Для схеми «Соціальна ізоляція / відчуження» асоційовані режими: «Вразлива дитина», «Розгнівана дитина», «Розлючена дитина», «Караючий батько», «Вимогливий батько», «Покірної капітуляції», «Відстороненого захисника», «Відстороненого самозаспокоєння», «Захисника, який нападає».

У результаті кореляційного аналізу оцінки здорових схема-режимів емоційного, когнітивного та поведінкового функціонування – «Щасливої дитини» та «Здорового дорослого» цілком очікувано утворили статистично значущі зворотні зв'язки з більшістю ранніх дезадаптивних схем домену «Втрата зв'язку та відкинення». Так, з режимом «Щасливої дитини» виявилися зворотно асоційованими схеми «Недовіра / скривдженість», «Емоційна депривація», «Дефективність / сором» та «Соціальна ізоляція / відчуження». З режимом «Здорового дорослого» – схема «Соціальна ізоляція / відчуження». Такий зворотний зв'язок є цілком очікуваним та зрозумілим. Втім, слід зазначити, що результати кореляційного аналізу, наведені у табл. 1, показують, що рівень сформованості схеми «Покинутість / нестабільність» не пов'язаний з неможливістю активації режиму «Щасливої дитини», а схем «Покинутість / нестабільність», «Недовіра / скривдженість», «Емоційна депривація», «Дефективність / сором» – режиму «Здорового дорослого».

Табл. 2 містить статистично значущі дані щодо взаємозв'язку оцінок ранніх дезадаптивних схем домену «Порушення особистісної автономії та невизнання досягнень» з режимами функціонування схем. У відповідності, до даних, наведених у табл. 2, дисфункціональними режимами, асоційованими з ранньою дезадаптивною схемою «Залежність / (безпорадність)», є дитячі режими «Вразливості» та «Імпульсивності», «Караючий» батьківський режим, та дисфункціональний копінг «Покірної капітуляції».

Схема «Вразливість – очікування хвороб, ушкоджень» типологічно актуалізується в схема-режимах «Вразливої дитини» та «Розгніваної дитини», батьківських режимах «Критики» та «Вимогливості», копінгу типу «Відстороненого захисника».

Для схем «Злиття з іншими / недорозвинутість Я» та «Некомпетентність / приреченість на невдачу» типовими є актуалізації дитячих режимів «Вразливої», «Розгніваної» та «Імпульсивної дитини», батьківських режимів «Вимогливого батька» та «Критикуючого батька», дисфункціональних копінгів «Покірної капітуляції» та «Відстороненого захисника».

Таблиця 2

**Схема-режими, пов'язані з ранніми дезадаптивними схемами домену «Порушення особистісної автономії та невизнання досягнень»**

Режими*	Ранні дезадаптивні схеми			
	Залежність / (безпорадність)	Вразливість – очікування хвороб, ушкоджень	Злиття з іншими / недорозвинутість Я	Некомпетентність / приреченість на невдачу
Дитячі схема-режими				
1. ВД	0,215**	0,306***	0,4****	0,474****
2. РозД		0,234**	0,261***	0,272***
3. РД				
4. ІД	0,206**		0,259***	0,212**
5.НД		-0,242**	-0,396***	-0,23**
Батьківські схема-режими				
6. КБ	0,236**	0,263***	0,544****	0,543****
7. ВБ		0,32***	0,271***	0,372***
Дисфункціональні копінгові режими				
8. ПК	0,384****		0,364****	0,287***
9. ВЗ		0,347****	0,484****	0,567****
10. ВС				
11. ЗН				
12. СЗ		-0,326****	-0,413****	
Здорові, функціональні режими				
13. ЩД	-0,234**	-0,252**	-0,308***	-0,431****
14. ЗдД	-0,391****			-0,353****

Примітки:

\* Режими: ВД – вразливої дитини, РозД – розгніваної дитини, РД – розлученої дитини, ІД – імпульсивної дитини, НД – недисциплінованої дитини, КБ – критикуючого батька, ВБ – вимогливого батька, ПК – покірної капітуляції, ВЗ – відстороненого захисника, ВС – відстороненого самозаспокоєння, ЗН – захисника, який нападає, СЗ – самозвеличування, ЩД – щасливої дитини, ЗдД – зорового дорослого;

\*\* статистична значущість при  $p < 0,05$ ; \*\*\* статистична значущість при  $p < 0,01$ ; \*\*\*\* статистична значущість при  $p < 0,001$ .



Дитячий схема-режим «Недисциплінованої дитини» виявився зворотно асоційованим з ранніми дезадаптивними схемами «Вразливість – очікування хвороб, ушкоджень», «Злиття з іншими / недорозвинутість Я», «Некомпетентність / приреченість на невдачу». Дисфункціональний копінг «Самозвеличування» – зворотно асоційованим зі схемами «Вразливість – очікування хвороб, ушкоджень», «Злиття з іншими / недорозвинутість Я».

Щодо здорових схема-режимів емоційного, когнітивного та поведінкового функціонування, то результати табл. 2 показують, що хоча оцінки режимів «Щасливої дитини» та «Здорового дорослого» цілком очікувано утворили статистично значущі зворотні зв'язки з більшістю ранніх дезадаптивних схем домену «Порушення особистісної автономії та невизнання досягнень», утруднення актуалізації режиму «Здорового дорослого» не пов'язані зі сформованістю схем «Вразливість – очікування хвороб, ушкоджень», «Злиття з іншими / недорозвинутість Я».

Статистично значущі результати кореляційного аналізу оцінок ранніх дезадаптивних схем доменів «Порушені межі» та «Спрямованість на інших» з дисфункціональними та здоровими схема-режимами наведено у табл. 3.

У відповідності до даних табл. 3, «дитячими» схема-режимами, асоційованими з ранніми дезадаптивними схемами домену «Порушені межі», є «Імпульсивна дитина» та «Недисциплінована дитина». Слід зазначити, що ці дві схеми єдині з вісімнадцяти, які не пов'язані з актуалізацію найпоширенішого режиму «Вразливої дитини». Батьківськими режимами, типовими для цих схем, є режим «Критикуючого батька» для обох схем та «Вимогливого батька» для схеми «Нестача самоконтролю». Дисфункціональними копінгами для схем «Володіння особливими правами» та «Нестача самоконтролю» є «Захисник, який нападає» (для обох схем) та «Самозвеличування» для «Володіння особливими правами».

Проблемний дитячий режим «Вразливої дитини» виявився асоційованими з усіма схема домену «Спрямованість на інших». Режим «Імпульсивної дитини – для схем «Підкорення» та «Самопожертва». Результати кореляційного аналізу показали також зворотні зв'язки між рівнем сформованості схем категорії

«Спрямованості на інших» та дитячих режимів. Так схема «Підкорення» зворотно пов'язана з актуалізацією режимів «Розгніваної дитини» та «Недисциплінованої дитини», схема «Підкорення» – з актуалізацією режимів «Розгніваної дитини», «Розлученої дитини» та «Недисциплінованої дитини», схема «Пошук схвалення» – з актуалізацією режиму «Розлученої дитини».

Таблиця 3

**Схема-режими, пов'язані з ранніми дезадаптивними схемами доменів «Порушені межі» та «Спрямованість на інших»**

Режими*	Ранні дезадаптивні схеми				
	Порушені межі		Спрямованість на інших		
	Володіння особливими правами / грандіозність	Несгача самоконтролю / самодисципліни	Підкорення	Самопожертва	Пошук схвалення
Дитячі схема-режими					
1. ВД			0,264***	0,567***	0,428***
2. РозД			-0,34***	-0,265***	
3. РД				-0,2**	-0,337***
4. ІД	0,574****	0,519****	0,291***	0,235**	
5. НД	0,384****	0,453****	-0,228**	-0,458***	
Батьківські схема-режими					
6. КБ	-0,273***	-0,053***	0,406***	0,431***	0,496***
7. ВБ		-0,228**		0,24**	
Дисфункціональні копінгові режими					
8. ПК			0,414**	0,53***	0,299***
9. ВЗ				0,572***	0,411***
10. ВС					
11. ЗН	0,553****	0,459****	-0,224**		
12. СЗ	0,476****		-0,198**	-0,242**	0,605***
Здорові, функціональні режими					
13. ЩД			-0,314***	-0,299***	
14. ЗдД			-0,267***		

Примітки:

\* Режими: ВД – вразливої дитини, РозД – розгніваної дитини, РД – розлученої дитини, ІД – імпульсивної дитини, НД – недисциплінованої дитини, КБ – критикуючого батька, ВБ – вимогливого батька, ПК – покірної капітуляції, ВЗ – відстороненого захисника, ВС – відстороненого самозаспокоєння, ЗН – захисника, який нападає, СЗ – самозвеличування, ЩД – щасливої дитини, ЗдД – зорового дорослого;

\*\* статистична значущість при  $p < 0,05$ ; \*\*\* статистична значущість при  $p < 0,01$ ; \*\*\*\* статистична значущість при  $p < 0,001$ .

Дисфункціональний батьківській режим «Критикуючого батька» є асоційованим для всіх схем домену «Спрямованість на

інших», режим «Вимогливого батька» – зі схемою «Самопожертва».

Проблемний копінг «Покірної капітуляції» пов'язаний з актуалізацією всіх схем категорії «Спрямованості на інших», копінг «Відстороненого захисника» – актуалізацією схем «Підкорення» та «Пошук схвалення». Зворотно асоційованими є копінги «Захисника, який нападає» для схеми «Підкорення» та «Самозвеличення» для всіх трьох схем цього домену.

Щодо здорових функціональних режимів, то у відповідності до даних табл. 3., можна зазначити, що здатність до актуалізації режиму «Щасливої дитини» зворотно асоційована з рівнем сформованості схем «Підкорення» та «Самопожертва», режиму «Здорового дорослого» – з рівнем сформованості схеми «Підкорення». Схеми домену «Порушені межі» та схема «Пошук схвалення» домену «Спрямованість на інших» не виявили ані прямого, ані зворотного статистично значущого взаємозв'язку з можливістю виявлення здорових функціональних режимів.

У табл. 4 наведено статистично значущі дані, які описують взаємозв'язок схема-режимів з оцінками ранніх дезадаптивних схем домену «Надпильність та інгібіція (заглушування)».

Ранні дезадаптивні схеми домену «Надпильність та інгібіція» пов'язані з актуалізацією проблемних «дитячих» режимів «Вразливої», «Розгніваної» та «Розлюченої» (окрім схеми «Негативізм / песимізм») дитини. Окрім цього, рівень сформованості схеми «Негативізм / песимізм» асоційованих зі схильністю до актуалізації режиму «Імпульсивної дитини», схем «Завищені стандарти» та «Покарання» – актуалізації режиму «Недисциплінованої дитини».

Виявлення «батьківських» режимів «Вимогливості» та «Покарання» асоційовані з усіма схемами домену «Надпильність та інгібіція».

Дисфункціональні копінги, асоційовані зі схемами цього домену – це «Покірна капітуляція», «Відсторонений захисник» (окрім схеми «Негативізм / песимізм») та «Відсторонене самозапокоєння» (окрім схем «Завищені стандарти» та «Покарання»).

Проблемними копінгами, не притаманними схемам домену «Надпильність та інгібіція», виявилися «Захисник, який напа-

дає» (для схем «Емоційна інгібіція» та «Покарання») та «Самозвеличування» (для схем «Негативізм / песимізм», «Емоційна інгібіція» та «Покарання»).

Таблиця 4

**Схема-режими, пов'язані з ранніми дезадаптивними схемами домену «Надпильність та інгібіція (заглушування)»**

Режими*	Ранні дезадаптивні схеми			
	Негативізм / песимізм	Емоційна інгібіція (подавлення емоцій)	Завищені стандарти / надкритичність	Покарання (пунітивність)
Дитячі схема-режими				
1. ВД	0,403****	0,751****	0,549****	0,789****
2. РозД	0,332****	0,343****	0,502****	0,511****
3. РД		0,374****	0,195**	0,478****
4. ІД	0,232**			
5.НД			0,387****	0,287***
Батьківські схема-режими				
6. КБ	0,407****	0,718****	0,384****	0,764****
7. ВБ		0,336****	0,326****	0,221**
Дисфункціональні копінгові режими				
8. ПК	0,354****	0,556****	0,264***	0,537****
9. ВЗ		0,774****	0,535****	0,764****
10. ВС	0,421****	0,256***		
11. ЗН		-0,329		-0,32****
12. СЗ	-0,269***	-0,307***		-0,409****
Здорові, функціональні режими				
13. ЩД	-0,357****	-0,544****	-0,317***	-0,555
14. ЗдД	-0,415****			

Примітки:

\* Режими: ВД – вразливої дитини, РозД – розгніваної дитини, РД – розлученої дитини, ІД – імпульсивної дитини, НД – недисциплінованої дитини, КБ – критикуючого батька, ВБ – вимогливого батька, ПК – покірної капітуляції, ВЗ – відстороненого захисника, ВС – відстороненого самозаспокоєння, ЗН – захисника, який нападає, СЗ – самозвеличування, ЩД – щасливої дитини, ЗдД – зорового дорослого;

\*\* статистична значущість при  $p < 0,05$ ; \*\*\* статистична значущість при  $p < 0,01$ ; \*\*\*\* статистична значущість при  $p < 0,001$ .

Здоровий режим «Щасливої дитини» очікувано виявився зворотно асоційованим з усіма схемами домену «Надпильність та інгібіція», натомість режим «Здорового дорослого» не утво-

рив зворотних зав'язків зі схемами «Емоційна інгібіція», «Завищені стандарти», «Покарання» (табл. 4).

**Обговорення.** Результати, отримані у даному дослідженні, розширюють уявлення схема-терапії щодо того, що кожна дезадаптивна схема може виявлятися у будь-якому дитячому, батьківському або копінговому режимі. Зокрема, було підтверджено, що режим «Вразливої дитини» дійсно є найтипівішою формою виявлення ранніх дезадаптивних сфер у переживаннях людини. Також було підтверджено, що високий рівень сформованості ранніх дезадаптивних схем у більшості випадків інгібує актуалізацію здорових функціональних режимів «Щасливої дитини» та «Здорового дорослого». Втім, отримані дані дозволи виявити ранні дезадаптивні, схеми, з якими не є асоційованим режим «Вразливої дитини», та схеми, які не обов'язково загальмовують виявлення режимів «Щасливої дитини» та «Здорового дорослого».

**Висновки.** На основі результатів кореляційного аналізу отримано дані щодо схема-режимів, асоційованих з актуалізацією вісімнадцяти ранніх дезадаптивних схем, розподілених по п'яти доменам у відповідності до типу базової потреби, фрустрація якої детермінувала розвиток цих схем.

Було встановлено, що найпоширенішим режимом актуалізації ранніх дезадаптивних схем в емоційній сфері людини («дитячим режимом») є режим «Вразливої дитини», який притаманний для виявлення більшості схем, окрім схем домену «Порушені межі». Виявлено, що режими «Розгніваної дитини», «Розлюченої дитини», «Імпульсивної дитини» та «Недисциплінованої дитини» є менш поширеними.

Виявлено, що дисфункціональні батьківські режими «Вимогливого батька» та «Караючого батька» виявляються при актуалізації майже усіх ранніх дезадаптивних схем.

Показано, що найбільш поширеним проблемним копінгом при виявленні ранніх дезадаптивних схем є «Покірнa капітуляція», притаманна схемам усіх п'яти доменів.

Встановлено, що сформованість деяких ранніх дезадаптивних схем може не інгібувати виявлення здорових функціональних режимів «Щасливої дитини» та «Здорового дорослого».

**Література:**

Arntz A., van Genderen H. (2009). *Schema Therapy for Borderline Personality Disorder*. Sussex, New York : Wiley-Blackwell.

Jacob Gitta A., Arnoud A. (2013) . *Schema Therapy for Personality Disorders – A Review*. *International Journal of Cognitive Therapy*. 6 (2). 171–185.

Young J.E. (2002). *Schema-focused therapy for personality disorders*. *Cognitive behavior therapy*. New York : Routledge. 201–222.

Young J. (2015). *Schema Therapy Inventories & Related Materials* New York : Schema Therapy Institute.

*Оригінальний рукопис отриманий 5 квітня 2022 року*

*Стаття прийнята до друку 11 квітня 2022 року*